

убеждений, опыта творческой деятельности, познавательных способностей и т. п., фиксированная в учебных программах и учебниках.

В заключении необходимо отметить, что процесс воспитания, это процесс непрерывного, систематического взаимодействия воспитателей и воспитанников. Необходима система работы, освещенная определенной целью. Кроме того, воспитание личности может быть осуществлено только при условии мобилизации и обществом и государством всех имеющихся ресурсов для воспитательной деятельности.

1. Клемантович И. Современная семья: структура, специфика, воспитательные возможности // Воспитание школьников. – 1998.
2. <http://cyberleninka.ru/article/n/problema-vospitaniya-i-obrazovaniya-lichnosti-v-sovremennyh-usloviyah#ixzz39ROexZ2s>
3. <http://lib.pravmir.ru/library/readbook/2262>
4. <http://psyera.ru/5992/razvitie-i-vospitanie-lichnosti>
5. http://sociosfera.com/publication/conference/2012/145/problemy_i_perspektivy_duhovnonravstvennogo_obrazovaniya_i_vospitaniya_molodzhi/
6. http://www.ast-sosh6.ru/?page_id=104
7. <http://www.science-education.ru/105-6973>

Станіслав Катаєв

УДК 316.752.4

Соціальна мораль мешканців Мелітополя

Соціальна мораль розглянута як мораль суспільства в його цілісності, і як сукупність соціальних якостей особистості. Аналізуються результати емпіричного дослідження соціальної моралі громади м. Мелітополя. Пропонувався список якостей, щодо яких респонденти відзначали, якою мірою дана якість властива нашому народу. Це такі якості: патріотизм, дбайливе ставлення до історії минулого, працьовитість, охайність, прагнення до освіти, самоповага, дисциплінованість, повага до влади, взаємна довіра, чесність, відповідальне ставлення до майбутнього, волелюбність.

Робиться висновок про низькі показники самооцінки соціальної моралі жителів Мелітополя.

Ключові слова: *Мораль, соціальна мораль, патріотизм, ставлення до історії, охайність, повага до влади, соціологічне дослідження, Мелітополь.*

Social morality is viewed as a moral society in its entirety, as a set of social and personality traits. The results of the empirical study of social morality of Melitopol's community. Offered a list of qualities for which respondents indicated the extent to which this quality is inherent in our people. This following qualities: patriotism, respect for the history of the past, diligence, cleanliness, commitment to education, self-esteem, discipline, respect for authority, trust, honesty, responsible attitude to the future, love of freedom. It is concluded that low self-esteem indicators of social morality residents Melitopol.

Key words: *Morale, social morality, patriotism, attitude toward history, cleanliness, respect for authority, sociological study, Melitopol.*

Мораль можна розглядати як сукупність заснованих на духовних засадах нормативних вимог до поведінки людини по відношенню до інших людей. На відміну від права, яке теж є інститутом нормативного примусу, мораль спонукає до моральних вчинків і мотивів завдяки соціалізованості людини. Мораль, образно кажучи, є представником суспільства в голові людини, а право є представником суспільства поза людини. Якщо право, у разі недотримання норм, загрожує застосуванням санкцій матеріального, фізичного порядку, то мораль

загрожує санкціями духовного порядку: муками совісті, соромом, почуттям провини і т.п. Як правило, властивості моралі обговорюються по відношенню до окремої людини. Але людина живе в суспільстві, а суспільство складається з людей, тому можливо розглядати властивості моралі і по відношенню до суспільства, груп людей.

Так, Макс Вебер у роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» довів, що економічний стан суспільства залежить від моралі людей, з яких складається це суспільство. Причому він оперував

статистичними, імовірнісними величинами. Іншими словами, фіксувалася тенденція, статистична залежність між рівнем моралі суспільства та економічним його станом. Для встановлення такої залежності не було потрібно виявляти рівень моралі у конкретних людей, достатньо було виявити наявність моральних норм у статистичній більшості. Так, М.Вебер оперував даними про частку протестантів в чисельності населення певного регіону. Виходячи з логіки наведених суджень, можна висунути тезу про наявність не тільки індивідуальної моралі, а й моралі соціальної.

Соціальну мораль можна розглядати як мінімум в наступних двох аспектах.

1. Соціальна мораль - це мораль суспільства, певної групи людей, спільноти, як цілості, надіндивідуального утворення. Це позитивістське розуміння суспільства в дусі О.Конга і Е.Дюркгейма. У емпірико-соціологічному сенсі, соціальна мораль в цьому випадку виступає як прояв певних моральних властивостей у статистичній більшості даного співтовариства. Наприклад, в одному європейському дослідженні того, як люди ставляться до християнських заповідей з'ясувалося, що переважна більшість (понад 90%) вважає для себе обов'язковими вимоги «не убий», «не вкради», але вимога «не бажай дружини ближнього свого» порахувало для себе обов'язковим лише близько половини опитаних. Рівень моралі в цьому випадку визначається статистично: часткою людей, які поділяють ту чи іншу моральну вимогу: іншими словами ймовірністю наявності тієї чи іншої моральної якості в даному суспільстві. Тут якісна, континуумна властивість явища вимірюється по суті дискретними, кількісними величинами.

Цілком припустимо трактувати соціальну мораль як імунітет від розкладання суспільства. Згідно з уявленнями сучасного британського біолога Роберта Онгера, суспільство можна розглядати як суперорганізм, як комплексну адаптивну систему, регулюючи саму себе. Мораль в цьому випадку виступає як імунна система, яка запобігає морального занепаду суспільства (Цит. по [3]).

Ще одним прикладом соціальної моралі є її характеристика за допомогою реакції суспільства на проблемні питання. Журналіст Григорій Ніконов наводить дані про результати дослідження американських вчених відносно людей до наступних тем:

позашлюбні зв'язки, азартні ігри, гомосексуалізм, аборти, секс до шлюбу, вживання алкоголю, розлучення і використання контрацептивів. Опитані жителі 40 країн світу. Учасників опитування попросили сказати, чи вважають вони морально прийнятними ці дії? Найбільше респонденти засуджують позашлюбні зв'язки (78%), азартні ігри (62%) і гомосексуалізм (59%). Найменше люди засуджують розлучення і застосування контрацептивів. Відповіді істотно відрізнялися залежно від регіону опитування. Найбільше засуджують наведені дії в африканських і мусульманських країнах, а в країнах заходу у людей більш терпиме ставлення. Але й тут є відмінності. Так, переважна більшість американців (84%) засуджують подружню невірність, а у Франції засуджують це тільки 40% [3].

2. Соціальна мораль як сукупність соціальних якостей особистості, наприклад, патріотизму, відповідальності перед майбутнє суспільства і т.п. У цьому випадку операціоналізація рівня соціальної моралі у людини здійснюється за допомогою різних шакал. Наприклад, чи готова людина піти добровольцем в АТО або тільки уважно стежить за новинами.

Соціальна мораль є частиною соціального капіталу спільноти. Згідно Дж.Коулменом, соціальний капітал - це потенціал взаємної довіри і взаємодопомоги, цілераціональне формований в міжособистісних відносинах: зобов'язання і очікування, інформаційні канали і соціальні норми. Соціальний капітал - це соціальний клей, який дозволяє мобілізувати додаткові ресурси відносин на основі довіри людей один до одного [2, с. 123-142].

Деякі якості можна розглядати як частину особистісного капіталу, що характеризує рівень цивілізованості людини. Наприклад, такі якості як охайність, працьовитість. Якщо таким якостями володіє більшість членів суспільства, якщо вони є стабільною нормою для спільноти, то тоді дане співтовариство можна характеризувати як цивілізоване.

У демографів є поняття «якість населення», це означає, що населення володіє високим рівнем освіти, дисциплінованістю, працьовитістю і т.п. Але наявність особистісного капіталу не оберігає від дефіциту соціальної моралі. Цілком можна уявити охайного, працьовитого егоїста, який байдужий до потреб свого соціального оточення і дбає лише про себе. Виходячи з

цього судження, можна говорити про якість суспільства, члени якого поєднують особистісний і соціальний капітал, особисту і соціальну мораль.

Для вивчення соціальної моралі громади м. Мелітополя, його жителям було поставлено запитання: «Якою мірою, на ваш погляд, у нашого народу виражені такі якості?» і пропонувався список особистісних і соціальних якостей, щодо яких респонденти відзначали, якою мірою дана якість властива нашому народу. Була опитана невелика кількість респондентів (60 осіб), але за репрезентативною вибіркою, що відображає демографічну структуру міста за віком та статтю. Розглянемо результати опитування.

Ступінь наявності якості «Патріотизм» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 14,0%, «В середньому ступені» - 49,1%, «В малому ступені» - 31,6%, «Важко відповісти» - 5,3%.

Згідно словниковому визначенню, змістом цієї соціальної якості є любов до Батьківщини і готовність підпорядкувати її інтересам своїм приватним інтересам. Патріотизм припускає гордість з досягнення і культуру своєї Батьківщини, бажання зберігати її характер і культурні особливості та ідентифікація себе з іншими членами народу, прагнення захищати інтереси Батьківщини і свого народу. Як видно з результатів опитування, громада міста характеризується гострим дефіцитом патріотизму. Принаймні, така самооцінка мешканців міста. Патріотизм затребуваний у важкі часи для країни, коли від населення потрібна висока самовіддача. Опитування проводилося восени 2013 р., коли війна на сході ще не почалася. Можна зробити припущення, що під час війни рівень патріотизму має бути вищим.

Уявлення про патріотизм зв'язуються з трепетним ставленням до історичних подій, пам'ятників, символіці, культурних відмінностей і великим предкам. Емпіричним підтвердженням цієї тези є результати відповіді по оцінці ступеня наявності якості «Дбайливе ставлення до історії минулого». Респонденти відзначили її таким чином: «У великій мірі» - 10,5%, «У середній ступені» - 50,9%, «В малому ступені» - 31,6%, «Важко відповісти» - 7,0%. Як бачимо, низький рівень патріотизму цілком кореспондується з низькими оцінками дбайливого ставлення населення до історії минулого свого народу: наявність в малому ступені цієї якості відзначили в три рази більше людей, ніж наявність у великій мірі. Дефіцит історичної

пам'яті, крім усього іншого свідчить про низьку ідентифікації населення зі своєю країною. Опора ідентифікації, швидше за все, переноситься на рівень малої батьківщини, тобто зі своїм містом.

Дбайливе ставлення до історії минулого тісно пов'язане з відношенням до майбутнього. Ступінь наявності якості «Відповідальне ставлення до майбутнього» респонденти відзначили таким чином: «У великій ступені» - 5,4%, «У середній ступені» - 30,4%, «В малому ступені» - 48,2%, «Важко відповісти» - 15,8%. Як видно з наведених даних, респонденти дуже критично ставляться до ступеня відповідальності нинішнього покоління за майбутнє наступних поколінь. Такий поколінський егоїзм свідчить про історичний песимізм, про кризову свідомість, при якій люди живуть близьким майбутнім і мало піклуються про перспективу, про добробут наступних поколінь. Це проблема не тільки нашої країни. Стан відповідальності перед майбутнім турбує провідних моралістів, філософів сучасності. Так, важливою особливістю сучасного дискурсу відповідальності є поширення імперативу Г.Йонаса «чини так, щоб наслідки твоєї дії не були руйнівними для майбутньої можливості життя на землі» [1].

Відсутність інтересу до минулого свого народу і байдужість до майбутнього - це дві сторони одного явища: відчуження по відношенню до своєї країни, як ніби люди є внутрішніми духовними емігрантами, для яких країна є чужою. Причина такого відчуження може бути двоюкою: або жителі вважають, що вони гідні кращого, ніж жити в цій країні, або у людей низький рівень соціальної моралі.

Наступна якість соціальної моралі, є важливим компонентом соціального капіталу - це «Взаємна довіра». Ступінь наявності цієї якості респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 5,3%, «У середній ступені» - 36,8%, «В малому ступені» - 42,1%, «Важко відповісти» - 15,8%. Як бачимо, дефіцит цієї якості ще більш гострий, ніж дефіцит патріотизму. Можна констатувати низький стан соціального капіталу мелітопольської громади. Р. Патнем визначає соціальний капітал як «особливість суспільного життя - мережі, норми і довіра, яка дозволяє її учасникам більш ефективно взаємодіяти один з одним у спільних інтересах» [4, с. 177]. Низький соціальний капітал міста не

дозволяє ефективно використовувати потенціал його у спільних цілях.

Розглянемо стан такої якості соціальної моралі як «Повага до влади». Ступінь наявності цієї якості респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 3,5%, «У середній ступені» - 24,6%, «В малому ступені» - 64,9%, «Важко відповісти» - 7,0 %.

Як видно з наведених даних, у жителів міста дуже низький рівень поваги до влади. Фактично можна говорити про делегітимацію влади, втрату нею харизми, морально-психологічного компонента легітимності. Як відомо, з класичної теорії влади Макса Вебера, влада має три джерела, опори своєї легітимності: закон, традиція і харизма, тобто визнання влади народом, що спирається на повагу і довіру. Без цієї складової влада відчуває дефіцит легітимності, тому що народ не переконаний у дотриманні «суспільного договору». Згідно з ученням французьких просвітителів, між владою і народом, умовно кажучи, укладається суспільний договір, згідно з яким, стабільність у суспільстві зберігається за умови, якщо влада дбає про народ, служить його інтересам, то народ підкоряється владі і зберігає порядок. Саме через переконаність народу, що король не дотримується цього суспільного договору, відбулася революція у Франції 1789, в ході якої був обезголовлений король. Схожа ситуація відбулася і в Україні. Дослідження було проведено в жовтні-листопаді 2013 р., напередодні української революції, в результаті якої президент, основний носій влади, був відсторонений народом від влади. Як і у випадку з королем, народ не дуже дбав про законність своїх дій. Руйнування нормативного порядку загрожує хаосом в країні, тривалим порушенням стабільності. На жаль, делегітимація влади призводить до збою всієї структури владних відносин, що згубно впливає на економіку, соціальну сферу, безпеку країни. Слабкість країни викликає спокусу у сильних сусідів скористатися ситуацією і, порушуючи суверенітет країни, спробувати вирішити для себе проблеми на шкоду ослабленому сусідові. Жодна революція, як би не благородні були її наміри і обґрунтовано обурення повсталих, не призводила до благополуччя народу. Усі революції були оплачені високою соціальною ціною. Не виключенням є українська революція 2014 року. При критиці християнської доктрини, яка передбачає повагу і підпорядкування владі, безвідносно до того, чи заслуговує вона поваги, зазвичай

стверджується, що це неправильна позиція. На наш погляд, позиція християнської церкви, як по багатьох інших моральних проблем, виходить зі стратегічних, а не сьогохвилинних інтересів народу. Багатовіковий досвід церкви приводить до висновку, який виходить із співчуття до бід народу, що краще підкоритися владі, яка періодично і циклічно то хороша, то погана, перетерпіти погану владу, дочекатися гарної, що стратегічно принесе менше шкоди, ніж бунт. Всі народи, які у своїй ментальності характеризуються повагою до будь-якої влади, яка б вона не була, добиваються великих успіхів у своєму розвитку і випереджають інші країни за всіма параметрами життєустрою суспільства. Високорозвинені, цивілізовані народи характеризуються повагою до влади. Можна сказати, що в цивілізованих державах влада не дає приводу для насильницького її повалення, що вона не провокує народ на повстання. Але це поверхневий погляд. Якщо в ментальності народу немає такої риси як дисциплінованість, повага до влади він знайде привід для бунту проти будь-якої влади. У природі влади, бути відчуженою від суспільства і прагнути до прерогативи насильства виключно тільки з боку держави. Сутність відносин панування і підпорядкування передбачає претензії підлеглих до влади. Не виправдовуючи колишнього президента, на наш погляд, народ виграв би, якби використовував легітимні механізми усунення неугодного президента від влади. Ланцюгова реакція руйнування порядку була викликана саме неконституційними діями повсталих. Якщо виходити не з мотиву благородного обурення, а з справжніх інтересів більшості населення, популярна в часи революції теза «народ має право на повстання» у разі своєї реалізації чреватий великими лихами для цього народу. Скільки ще революцій треба пережити нашій країні, щоб переконатися в тому, що насильницьке повалення влади призводить до численних лих для народу?

Зіставимо риси, що відносяться до соціальної моралі з особистісними моральними рисами, що характеризують якість населення.

Ступінь наявності якості «Працьовитість» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 15,8%, «У середній ступені» - 36,8%, «В малому ступені» - 42,1%, «Важко відповісти» - 5,3%.

Як бачимо, особистісна мораль вище, ніж соціальна. Наявність працьовитості відзначило в кілька разів більше людей, ніж повагу до влади. Але і в цьому випадку, наявність працьовитості в малому ступені відзначила дуже велика кількість респондентів. За іншими дослідженнями відомо, що більшість людей вважає падіння трудової етики тенденцією сучасності. Багато хто переконаний, що попередні покоління людей були більш працьовитими. У загальноприйнятому сенсі працьовитість - це готовність віддавати свій час, свої сили та енергію для виробництва суспільно-корисного продукту. Здатність займатися працею і роботою з задоволенням, тривалий час (в розумних межах, природно). Вважається, що працьовитість можна трактувати і як властивість соціальної моралі, а саме, як морально необхідний внесок у добробут соціуму.

Особливо переконливо виглядає оцінка працьовитості як елемента соціальної моралі, якщо розглянути згубний вплив на людину і суспільства протилежної властивості, а саме - лені. Деякі вчені вважають, що важливою причиною відмінностей між багатотою північчю і бідним півднем є те, що на півдні люди не стимулюються бути працьовитими, так як природні умови сприятливі для життя і треба лише мінімум зусиль, щоб зберегти свою життєздатність. А ось на півночі - важкі кліматичні умови, які спонукають людей більше трудитися, що й забезпечило процвітання північних народів.

Ступінь наявності якості «Чистоплотність» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 17,5%, «У середній ступені» - 40,4%, «В малому ступені» - 35,1%, «Важко відповісти» - 7,0%. Якщо розглянути дану якість в аспекті соціальної моралі, то слід виявити які сторони цієї якості притаманні соціуму, а не власне окремій особистості. У цьому аспекті можна навести приклад дослідження групи британських вчених під керівництвом Роберта Онгера. Вони опитали 200 тис. відвідувачів туалетних кімнат. Виявилося, що тільки 32% чоловіків і в два рази більше жінок - 64% - мають таку корисну звичку, як миття рук з милом [5]. Для спонукання до гігієни найефективнішим у обох статей опинилося повідомлення: «Чивимила руки з милом людина поруч з тобою?». Тобто громадян ненав'язливо закликали простежити один за одним. Вчені вважають, що це

звернення адресувалося до соціальних норм і соціальних статусів.

За даними соціологічних досліджень, 94% відвідувачів їдалень і ресторанів забувають мити руки. 32% сідають за стіл з немитими руками, після того як потриматися за поручні в громадському транспорті. При цьому чоловіки взагалі мють руки в півтора рази рідше, ніж жінки. Але гірше за все справи з гігієною - у школярів. Кожен третій з них не має навичок миття рук перед їжею і після відвідування туалету, кожен четвертий не мие їх після повернення з вулиці [Там само].

Рівень охайності городян Мелітополя не можна визнати високим. Але аналізуючи сутність цієї якості можна звернути увагу, що охайність є не тільки гігієнічним поняттям. Охайність зовнішня - це гігієна, чистота, акуратність у побуті і розумна турбота про власне здоров'я людини. Але є духовний аспект охайності. Він виражається у здатності бути чесним і чистим у моральному відношенні. Тобто - це духовна та тілесна чистота. Це - вміння уникати не тільки матеріального бруду, а й бруду в думках, словах і вчинках. Про зв'язок духовних і тілесних аспектів охайності говорять і такі дані нашого дослідження. Якщо в середньому по вибірці високого ступеня цією якістю володіє приблизно кожен шостий (17%), то серед респондентів, які відзначили наявність патріотизму у високому ступені, високий ступінь охайності відзначили помітно більше - 27%. Серед респондентів, які відзначили наявність дбайливого ставлення до історії у високому ступені, високий ступінь охайності відзначили ще більше - 40%. Ці дані переконливо показують, що серед охайних людей вище ймовірність наявності високої соціальної моралі.

Іншою якістю, яка поєднує особистісні та соціальні аспекти є прагнення до освіти. Ступінь наявності якості «Прагнення до освіти» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 28,1%, «У середній ступені» - 42,1%, «В малому ступені» - 24,6%, «Важко відповісти» - 5,3%. На наш погляд, це досить високі показники. У цьому відношенні жителі Мелітополя показують себе як члени суспільства знання, що повністю відповідає вимогам сучасності.

Наведемо дані про наявність ряду інших моральних якостей в аспекті оцінки стану соціальної моралі в Мелітополі.

Ступінь наявності якості «Самоповага» респонденти відзначили таким чином: «У

великій мірі» - 21,1%, «У середній ступені» - 33,3%, «В малому ступені» - 28,1%, «Важко відповісти» - 17,5%.

Ступінь наявності якості «Дисциплінованість» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 7,1%, «У середній ступені» - 42,9%, «В малому ступені» - 39,3%, «Важко відповісти» - 10,7%.

Ступінь наявності якості «Волелюбність» респонденти відзначили таким чином: «У великій мірі» - 15,8%, «У середній ступені» - 45,6%, «В малому ступені» - 22,8%, важко відповісти - 15,8%

Можна звернути увагу, що найбільше респондентів, які не змогли оцінити рівень певної якості, стосується оцінки наявності чесності - майже 18%. Тоді як, яскраво виражені якості соціальної моралі (наприклад, патріотизм) вагалися оцінити лише 5%. Серед особистісних якостей оцінка чесності виявилася найнижчою: лише близько 9% респондентів відзначили наявність цієї якості у високому ступені, а в малому ступені - приблизно - 45%.

Таким чином, характеризуючи соціальну мораль жителів Мелітополя можна виділити в цілому досить низькі показники її самооцінки. Але таке становище притаманне не тільки Мелітополю. Для всій України характерно високий рівень аномійної дезорганізованості, тобто вкрай

слабка сфера нормативного регулювання засобами моралі.

Низькі самооцінки можуть мати два різних результати. В одному випадку, низька самооцінка стимулює людей до мобілізації, прагненню виправити становище і домогтися кращого результату. В іншому випадку, навпаки, низька самооцінка призводить до зневіри, депресивного стану і подальшому падінні соціальної моралі. Низька самооцінка є своєрідним викликом спільноті, від результатів відповіді на яку залежить майбутнє суспільства, здатність його до подолання життєвих труднощів. Деградація або підйом є варіантами вибору спільноти як реакція на низьку самооцінку своєї соціальної моралі.

1.Йонас Г. Принцип відповідальності / Г.Йонас. - К.:Лібра, 2001. - 400с.

2.Коулмен Дж. Капиталсоциальный и человеческий / Дж. Коулмен; пер. с англ. Л. Стрельниковой и А. Стасенко // Общественные науки и современность. - 2001. - № 3. - С. 123-142.

3.Никонов Г. Мораль сравнили с муравейником / Г. Никонов // Комментарии. -2014. - № 26 от 11 июля. - с. 23.

4.Патнем Р. Процветающая комьюнити, социальный капитал и общественная жизнь / Р.Патнем // МЭиМО. - 1995. - № 4. - С. 77-83.

5.Соблюдают гигиену. [Электронный документ]. - Режим доступа:

http://health.mail.ru/news/lyudi_soblyudayut_gigienу_tolko_esli_za_nimi/

Катерина Кобченко

УДК 323.264 (477:4) "2013/2014"

Євромайдан як акт європейського вибору українців

Політичні протести та зміни в Україні взимку 2013-2014 р., відомі як Євромайдан, не в останню чергу мали на меті відновлення євроінтеграційного курсу держави. Проте питання належності України до Європи є глибшим, ніж прагнення вступу до ЄС, та включає усвідомлення українцями своєї належності до європейського цивілізаційного простору. Для України, яка територіально завжди знаходилась між країнами з різними моделями політичного розвитку, такий вибір був і залишається дуже важливим. Тож євроінтеграційні прагнення українців є антитезою євразійським об'єднавчим проектам, ідейною основою яких є у т.ч. нова міфологія Великої вітчизняної війни.

Ключові слова: Євромайдан, Революція Гідності, Європейська інтеграція, ідентичність, цивілізаційний вибір, «Русській мір», Євразійський проект, Друга світова війна, Велика вітчизняна війна.

Political protests and changes in Ukraine in winter 2013-2014 known as Euromaidan not at least aimed to return to the political course on European integration of the country. But the question of belonging of Ukraine to Europe is deeper than only an aspiration for entry into EU and includes consciousness by Ukrainians their accessories to the European civilization space. For Ukraine which always lied between countries with different models of political structure such